

CHINUA ACHEBE

O lume
se destramă

Traducere din limba engleză
și note de Angela Duplenschi

POLIROM
2014

Okonkwo sări din pat, trase zăvorul de pe ușă și fugi în coliba lui Ekwefi.

Ezinma stătea întinsă pe o rogojină și tremura, lângă focul pe care mama ei îl ținuse aprins toată noaptea.

— Are *iba*¹, spuse Okonkwo, apoi își luă maceta și plecă în pădure să strângă frunzele, ierburile și scoarța de copaci de care avea nevoie ca să prepare leacul împotriva bolii.

Ekwefi ingenunche lângă fetița bolnavă, verificându-i din când în când cu mâna fruntea transpirată și fierbinte.

Ezinma era singurul ei copil, și viața mamei sale se învârtea în jurul ei. Deseori ea era cea care hotăra ce fel de mâncare vor pune la masă. Ekwefi îi dădea chiar și delicatose precum ouă, pe care copiii foarte rar aveau voie să le mănânce, pentru că asemenea mâncăruri i-ar fi îndemnat să fure. Într-o zi pe când Ezinma mânca un ou, Okonkwo intră pe neașteptate în colibă. Fu foarte uimit de ce văzu și o amenință pe Ekwefi cu bătaia, dacă mai îndrăznea să-i dea ouă copilului. Dar era imposibil să-i refuzi ceva Ezinmei. După cearta tatălui ei, deveni și mai posticioasă după ouă. Și, mai ales, îi plăcea faptul că acum le mânca pe furis. Mama ei o ducea mereu în odaia de dormit când îi dădea să mănânce ouă și închi-dea ușa.

Ezinma nu îi spunea mamei sale Nne, așa cum făceau ceilalți copii, îi spunea pe nume, Ekwefi, asemenea tatălui ei și celorlalți adulți. Legătura dintre ele nu era doar cea dintre mamă și fiică. Semăna mai degrabă cu tovărășia dintre două persoane aflate în aceeași situație, întărită prin mici conspirații, precum mâncatul ouălor pe ascuns.

Ekwefi suferise mult de-a lungul vieții. Născuse zece copii, dintre care nouă muriseră de mici, cel

---

1. Febră.

mai adesea înainte de a împlini trei ani. Pe măsură ce își îngropa copiii unul după altul, durerea îi se transformă în disperare și apoi într-o resemnare cruntă. Nașterea copiilor, care ar fi trebuit să fie o încununare a vieții oricărei femei, era pentru Ekweŋi o simplă agonie fizică, lipsită de speranțe. Ceremonia prin care pruncul primea un nume, la șapte săptămâni de la naștere, se transformă într-un ritual lipsit de sens. Disperarea adâncă pe care o simțea se reflecta în numele pe care le dădea copiilor. Unul dintre acestea fu un strigăt patetic, Onwumbiko – „Moarte, te implor!”. Dar Moartea nu o luă în seamă. Onwumbiko murise la cincisprezece luni. Următorul copil fu o fetiță, Ozoemena – „Să nu se mai întâmple a doua oară”. Muri și ea în cea de-a unsprezecea lună, muriră și cei doi copii care veniră după ea. Într-un gest de sfidare, Ekweŋi își numi următorul copil Onwuma „Moartea să facă ce-o vrea”. Și așa făcuse.

După moartea celui de-al doilea copil al lui Ekweŋi, Okonkwo mersese să se sfătuiască cu un vracî care era și prezicător la Oracolul Afa, și să-l întrebe ce se întâmpla. Bărbatul îi spuse că era vorba despre un copil *ogbanje*, unul dintre acei copii malefici care, după ce mor, se întorc în pântecul mamei lor ca să se mai nască o dată.

— La următoarea sarcină, nu-ți mai lăsa soția să doarmă în coliba ei. Trimite-o acasă la rude. În felul ăsta va scăpa de copilul rău care o chinuie și va întrerupe ciclul acesta blestemat al vieții și al morții.

Ekweŋi făcu cum îi se spusese. De îndată ce rămase din nou însărcinată, merse să locuiască în alt sat, la bătrâna ei mamă. Acolo se născuse și fusese circumcis, în ziua a opta, cel de-al treilea copil al ei. Nu se întoarse acasă la Okonkwo decât cu trei zile înainte de ceremonia prin care

copilul primea un nume. Numele copilului era Onwumbiko.

Onwumbiko nu fusese înmormântat așa cum se cuvenea. Okonkwo chemase un alt vraci, bine cunoscut de clan pentru cunoștințele sale cu privire la copiii *ogbanje*. Numele lui era Okagbue Uyanwa. Okagbue avea o înfățișare aparte, era înalt, cu barbă mare și chelle. Avea tenul mai deschis la culoare, iar ochii îi erau roșii și fioroși. Scrășnea mereu din dinți în timp ce-l asculta pe cei care veniseră să-l vadă. Îi puse câteva întrebări lui Okonkwo despre copilul mort. Toate rudele și toți vecinii care veniseră să-l jelească se adunară în jurul lor.

— În ce zi a săptămânii s-a născut? întrebă el.

— *Oye*¹, răspunse Okonkwo.

— Și spui că a murit în dimineața asta?

Okonkwo răspunse că da, și își dădu apoi seama că copilul murise în aceeași zi a săptămânii în care se născuse. Vecinii și rudele remarcașeră și ei coincidența și vorbeau între ei despre importanța acestui fapt.

— Unde te culci cu soția ta, în *obi* sau în coliba ei?

— În coliba ei.

— De acum încolo să o chemi în *obi*.

Vraciul le porunci să nu jelească moartea copilului. Scoase apoi o lamă ascuțită din sacul care-i atârna pe umăr și începu să-l mutilizeze. Apoi îl luă cu el, și merse să-l îngroape în Pădurea Bles-temată, ținându-l de glezne și târându-l prin praf. După un astfel de tratament, se va gândi de două ori înainte să se întoarcă, doar dacă nu cumva era unul dintre copiii acela încăpățânați care se

---

1. Una din zilele săptămânii. În calendarul populației Ibo, săptămâna are patru zile: Nkwo, Eke, Orie (sau Oye) și Afo.

întorceau, purtând semnele mutilării pe care o suferiseră – un deget lipsă sau poate o linie neagră acolo unde vraciul îl tăiase cu lama.

După moartea lui Onwumbiko, Ekwefi se transformase într-o femeie plină de dușmănie. Prima soție a lui Okonkwo avea deja trei fii, zdraveni și sănătoși. Când aceasta născu băiat a treia oară, Okonkwo tăie în cinstea ei o capră, așa cum era obiceiul. Ekwefi îi dorea tot binele din lume, dar era atât de plină de dușmănie împotriva propriului său *chi*, încât nu se mai putea bucura de bucuria celorlalți. Și astfel, în ziua în care mama lui Nwoye petrecea în cinstea celor trei fii ai săi, cu muzică și mâncare, Ekwefi era, în veselia tuturor, singura care se plimba supărată. Mama lui Nwoye crezu că era vorba de rea-voință, așa cum cred deseori în astfel de cazuri celelalte soții. Nu avea cum să știe că mânia lui Ekwefi nu era îndreptată către ceilalți, ci era o mânie lăuntrică, împotriva ei înseși. Nu avea cum să știe că Ekwefi nu îi acuza pe ceilalți pentru norocul de care se bucurau, ci se înfuria împotriva propriului său *chi*, care fusese atât de lipsit de dărnicie.

În cele din urmă se născu Ezinma, care, în ciuda bolilor de care suferea, se încăpățâna să trăiască. La început Ekwefi o acceptă așa cum îi acceptase pe toți ceilalți, cu indiferență și resemnare. Dar când fata trăi și în al patrulea, și în al cincilea, și în al șaselea an, sufletul lui Ekwefi se umplu din nou de dragoste, și odată cu dragostea veni și frica. Era hotărâtă să facă tot ce-i stătea în puteri ca fata să se însănătoșească, și se dedică trup și suflet acestei idei. Ezinma o recompensa cu scurte perioade în care se simțea mai bine, când deborda de energie, asemenea vinului de palmier proaspăt tras, în asemenea momente părea dincolo de orice pericol, dar apoi starea ei se înrăutățea din nou. Toată lumea știa că era un *ogbanje*. Crizele subite de care suferea, întrerupte

de perioade de însănătoșire, erau tipice pentru cei de felul ei. Dar trăise atât de mult, încât poate se hotărâse să rămână. Unii dintre acești copii se săturau să se învârtă la nesfârșit între viață și moarte, sau li se făcea milă de mamele lor, și rămâneau. În adâncul sufletului ei, Ekwefi era încredințată că fiica ei venise să rămână. Avea nevoie să creadă, pentru că doar speranța mai putea să dea un sens vieții sale. Convingerea îi fu întărită atunci când, în urmă cu aproximativ un an, vraciul dezgropă *iyi-uwa*¹ fetei.

Toată lumea știa că fata avea să trăiască, pentru că legătura ei cu lumea spiritelor fusese ruptă. Ekwefi se liniști. Dar teama pentru viața fiicei sale era atât de mare, încât nu reușea să scape de tot de ea. Deși era convinsă că descoperiseră *iyi-uwa* cea adevărată, nu putea să-și scoată din cap gândul că unii copii foarte răi înșelau oamenii, astfel încât aceștia dezgropau o falsă *iyi-uwa*.

Dar *iyi-uwa* Ezinmei părea destul de reală. Era o piatră de râu netedă, învelită într-o cârpă murdară. O dezgropase același Okagbue, bărbatul a cărui pricepere în astfel de cazuri era cunoscută în tot clanul. La început Ezinma n-a vrut să-l ajute cu el. Dar era un lucru de așteptat. Nici un *ogbanje* nu și-ar fi dezvăluit secretele atât de ușor, și majoritatea nu o făceau pentru că mureau la vârste prea fragede, înainte să li se poată pune întrebări.

— Unde ți-ai îngropat *iyi-uwa*? o întrebare ei pe rând. Știi foarte bine unde e. Ai îngropat-o în pământ undeva, ca atunci când vei muri să poți să te întorci să o chinui pe mama ta.

---

1. Piatră specială care reprezintă legătura dintre *ogbanje* (copilul mort pentru a renaște) și lumea spiritelor. Pentru ca copilul să rămână în viață, piatra trebuia dezgropată.

Ezinma se uită la mama ei, care o privea stăruitor, cu ochi triști și rugători.

— Răspunde îndată la întrebare, tună vocea lui Okonkwo din spatele ei.

Toată familia era acolo, și chiar și unii vecini.

— Lasă-mă pe mine, îi spuse vrăciul lui Okonkwo, pe un ton calm și încrezător. Se întoarse din nou către Ezinma și repetă întrebarea. Unde ți-ai îngropat *iyi-uwa*?

— Unde sunt îngropați copiii, spuse ea, provocând murmure în mulțimea care ascultase tăcută.

— Vino să-mi arăți locul exact, spuse vrăciul. Mulțimea porni la drum cu Ezinma în frunte, iar Okagbue pășea imediat în spatele ei. După el venea Okonkwo, urmat de Ekwefi. Când ajunseră la drumul principal, Ezinma o luă la stânga, ca și cum ar fi vrut să meargă la pârâu.

— Ai spus că e acolo unde sunt îngropați copiii, spuse vrăciul.

— Nu, spuse Ezinma, care mergea cu pași vioi, conștientă de importanța de care se bucura.

Din când în când o lua la fugă și apoi se oprea brusc. Mulțimea o urma în tăcere. Femeile și copiii care se întorceau de la pârâu cu vase de apă pe cap se întrebau ce se întâmplă, dar, văzându-l pe Okagbue, își dădură seama că era ceva legat de *ogbanje*. De altfel, le cunoșteau cu toții foarte bine pe Ekwefi și pe fiica sa.

Când ajunse lângă înaltul copac *udala*, Ezinma o luă la stânga în pădure, iar mulțimea o urmă. Era mică și se strecura mult mai repede decât ceilalți printre copaci și liane. Pădurea se umplu de zgomotul frunzelor și al lemnurilor uscate care trosneau sub picioarele oamenilor, și de foșnetul crengilor date într-o parte. Ezinma înainta tot mai adânc în pădure, iar mulțimea mergea după ea. Apoi se întoarse brusc și o porni înapoi către